

SSAD

Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi

ISSN 2587-2621

Volume 7 Issue 1, March 2023

sisaddergi@gmail.com

Makale Türü/Article Type: Derleme/Review

Makale Gönderim Tarihi/Received Date: 07.02.2023

Makale Kabul Tarihi/Accepted Date: 25.02.2023

DOI: 10.30692/sisad.1248585

BİR İLETİŞİM ARACI OLARAK ÇOCUK RESMİ VE ÖZELLİKLERİ

Child Drawings as a Communication Tool and Its Features

S. Armağın KÖSEOĐLU

Doç. Dr.

İstanbul Üniversitesi - CerrahpaŐa

Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi

Rehberlik ve Psikolojik DanıŐmanlık Anabilim Dalı

ORCID ID: 0000-0001-7794-9650

armagany@iuc.edu.tr

Atıf/Citation: S. Armağın Köseođlu (2023), "Bir İletişim Aracı Olarak Çocuk Resmi ve Özellikleri", *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.7, S.1 Mart 2023 s.137-145.

Öz: Çocuğın kendisini ifade edebildiğı yollardan bir tanesi de resimdir. Resim, çocuğı yakından tanımamıza olanak sağlayan projektif bir tekniktir. Çocuklar çizimleri aracılığıyla kendileri hakkında önemli bilgileri sunmaktadırlar. Resimler, çocuğı anlamamıza ve onun bakış açısıyla yaşantısını görmemize izin veren bilimsel veri sunan tekniklerden birisidir. Çocuklar resimleri aracılığıyla bağ kurarlar. Çocuğın yaşamına ait izleri resimlerinde görmek mümkündür. Çizimler çocuğın kelimeleridir. Yaşam deneyimlerinde ve sözcük dağarcıklarındaki sınırlılık nedeniyle kendilerini anlatmakta güçlük çeken çocuk için çizimleri iletişim aracı niteliğı taşımaktadır. Çocuk resimlerini açıklamaya dönük farklı kuramsal yaklaşımlar bulunmaktadır. Çocuğın resimlerinde duygu, düşünce ve davranıŐları hakkında ipuçlarını görmek mümkündür. Çocuk resimleri uzmanlar için özel belirti ve işaretleri içerir. Kullanılan renkler, kağıt üstündeki figürler ve kompozisyon uzmanlar için anlamlıdır. Çocuğın spontane (kendiliğinden) ve sansüresüz çizimlerinde gelişim dönemi özellikleri, kişilik, zeka ve yakın çevresi ile ilişkileri hakkında bilgilere ulaşılabilir. Bu makalede iletişim aracı olarak çocuk resimlerinin özgün değeri belirtilmiştir. Ruh sağlığı alanında çocukla çalışan uzmanlar ve eğitimcilerin sunduğı bilgilerin önemine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Resim, Çocuk Resmi, İletişim.

Abstract: Drawing is one of the ways in which children can express themselves. Drawing is a projective technique that allows us to get to know the child closely. Children explain important information about themselves through their figures. Drawing is a technique that presents scientific data; help us to understand the children and see the children's life from their perspectives. Children connect us through their drawings. It is possible to see these traces in his/her figures. Drawings are child's words. Figures are means of communication for children who have difficulty in expressing themselves due to the lack of vocabulary and experience in life. There are different theoretical approaches to explain child drawings in literature. Clues to the children's feelings, thoughts and behaviors can be seen in their paintings. Child drawings have special signs for professionals. The colours used, the figures on the paper, and the composition are significant to the professionals. Information about the children's developmental period, personality, intelligence and relations can be found in the children's spontaneous and uncensored figures. This article explains

about the original value of children drawings as a means of communication and contains information that children drawings provided the mental health professionals and educators working with children.

Keywords: Child, Drawings, Child Drawings, Communication.

GİRİŞ

Çocuğun kendisini ifade edebildiği yollardan bir tanesi de resimdir. Resim, çocuğu yakından tanımamıza, anlamamıza olanak sağlayan projektif bir tekniktir. Çizimleri aracılığıyla çocuklar uzmanlara kendileri hakkında anlamlı bilgiler sunmaktadırlar. Yaşam deneyimlerinde ve sözcük dağarcıklarındaki sınırlılık nedeniyle kendilerini anlatmakta güçlük çeken çocuk için çizimler iletişim niteliği taşımaktadır. Resimler de sayılar ve harfler gibi semboller sistemine ait çizgi ve şekillerden oluşmaktadır. Sözcükler nasıl düşüncenin ifade edici aracı olan seslerin sembole dönüşmüş hali ise çizimler de düşünce ve duyguların semboller aracılığıyla ortaya konmasına aracılık etmektedirler.

Çocuk resimleri, kendine özgü oluşu, spontanlığı (kendiliğinden) ve sansürsüzce çocuğun kendini ifade etmesine izin vermesi nedeniyle bireyi tanıma teknikleri içerisinde projektif bir araç olarak önemli bir yer tutmaktadır. Gözlem, görüşme gibi test dışı tekniklerden ve tanılamaya dönük testlerden gelen bilgilerle beraber kullanıldığında çocuk resimleri uzmanlara geçerli ve güvenilir verileri sunmaktadır. Çakır (2017)'ye göre çocuk resimleriyle ilgili erken dönem çalışmalarında çocukların yaş grupları ve yaşları dikkate alınmakta, bilişsel ve gelişimsel özellikleriyle ilişkilendirilmektedir. İlerleyen dönemlerde ise çocukların iç dünyalarına bakışın bir yolu olarak çocuk resimleri araştırmacılar tarafından değerlendirilmiştir.

Çocuk çizimlerinin bilimsel olarak öncelikle ruh sağlığı çalışmalarında daha sonra ise yakın dönemde ağırlıklı olarak eğitim alanında ele alındığı gözlenmektedir. Erken dönemde yetişkin resimleri ve sanatsal ürünleri psikolojinin gündeminde yer almaktayken çocuk çizimleri II. Dünya Savaşı sonrasında yetişkinlerden farklı olarak dikkatleri üzerine toplamıştır.

Bireyi Tanıma Teknikleri Açısından Çocuk Resmi

Çocuk resminin işlevselliği ve sunduğu bilgiler yoluyla gelişimsel, eğitimsel, sanatsal, klinik açılardan bilgi edinmek mümkündür. Projektif bir teknik olarak kullanıldığında resim, çocuğun dünyası hakkında yalın, sansürsüz ve saydam bir görüntüyü uzmanlara sunulabilmektedir. Farklı veri kaynakları ile zenginleştirildiğinde çocuk resimleri derinlemesine analizi ve değerlendirme yapmayı mümkün kılmaktadır. Bilişsel özellikleri ortaya koyan zeka testi, gelişimsel öyküyü sunan ayrıntılı anamnez bilgileri, çocuğun yetiştiği- bulunduğu aile, okul, akran ilişkileri, oyun ortamına ilişkin gözlemler, çocuğun etkileşime girdiği sosyal çevredeki anne-baba, öğretmen gibi yetişkinlerin çocuk hakkındaki bilgilerinin alındığı görüşmeler ile bilimsel ve güçlü değerlendirmelere ulaşılabilir. Yalnızca resim çizdirilerek farklı kaynaklardan bilgi edinmeden tek bir resim üzerinden çocuklarla çalışmak ve tanı koymak sıklıkla gözlemlenmekte olan bir tutuma dönüşmektedir. Oysa bireyi tanımanın doğası ve bilimsel tutum gereği tüm test ve test dışı tekniklerin bir araç olarak sınırlılıkları içinde başvurulacak kaynaklar olduğu düşünülmelidir.

Bireyler; doğuştan getirdikleri ve sonradan sahip oldukları niteliklerle kendilerine özgü varlıklardır. Sahip oldukları özellikler bireysel farklılıkları ortaya çıkarmaktadır. Bireyi tanıma, kişinin potansiyelini ortaya çıkarmayı, güçlü- zayıf yönlerini, yetenek, ilgi vb. diğer özelliklerini tespit etmeyi ve bu özellikler doğrultusunda bireye profesyonel yardım etmeyi ve desteklemeyi amaçlamaktadır (Şahin, 2015). Bireylerin tanınması gereken özelliklerini Yeşilyaprak (2013)'e göre aşağıdaki şekliyle özetlemek mümkündür.

1. Fiziksel ve biyolojik özellikler (beden yapısı ve beden sağlığı),
2. Davranışsal özellikler (genel ve özel yetenek, ilgiler, güdüler, beceri, tutum ve değerler, benlik kavramı, duygusal ve sosyal uyum),
3. Sosyo-ekonomik ve kültürel özellikler (aile yapısı, ebeveyn tutumları, eğitim düzeyi, ekonomik ve kültürel düzey, çevresel koşullar, çeşitli olanaklar vb.).

Bireyi tanıma, birey hakkında farklı kaynaklardan bilgileri toplamayı ve gelen bilgileri bilimsel açılardan yorumlamayı gerektirmektedir. Çocuklarla çalışan uzmanlar; çocukları daha yakından tanımak, özelliklerini tespit etmek, kişilik ve zeka gibi bireysel özelliklerini, içinde yaşadığı aile, okul gibi etkileşim içinde olduğu sosyal ortamları, akran ilişkilerini, uyum ve karar verme süreçlerini bilmeye gereksinim duymaktadırlar. Bireyi tanımda bilgi toplamının işlevi önemlidir. Ulaşılan bilgilerin geçerli, güvenilir, objektif, geniş kapsamlı ve sağlıklı elde edilmiş olması beklenmektedir. Bilgi toplamada veriler, bireyin kendisinden, testlerden ve test dışı tekniklerden elde edilmektedir. Çocuk resimlerini, test dışı teknikler başlığı altında projektif bir teknik olarak konumlandırmak mümkündür. Çocuklara yönelik tanı ve tedavi sürecine yön verecek bilgilerin elde edilmesinde, çocuklarla çalışan uzmanların çocuğu bilişsel, duygusal, sosyal yönlerden tanıma ihtiyacı ön plandadır. Çocukların sözcük dağarcıklarında ve dilsel becerilerindeki sınırlılık kendilerini ifade etmelerini güçleştirmektedir. Çocuklarla çalışan uzmanlar, uyum ve davranış sorunları, yönlendirme ve karar verme ile ilgili tanı-tedavi çalışmalarda oyun terapisi, drama, masallar, kuklalar vb. etkileşime dayalı dışavurumcu tekniklere yer vermektedirler. Resimler, çocuk çizimleri de projektif teknik olarak bilgi toplama ve çocuğu tanımda “bireyi tanıma tekniği” başlığı altında kullanılacak işlevsel bir kaynaktır. Çocuklarla çalışmaya olumlu başlangıç yapma, ilk ilişkiyi kurma ve terapötik ilişkiyi sürdürmede çocuk resimlerinin iletişimi doğal olarak sağlayan, geliştiren ve zenginleştiren yönü bulunmaktadır.

Çocukların duygu ve düşüncelerini sözlü olan veya olmayan yollarla öğrenmek mümkündür. Çocuk çizimleri serbest bir çalışma ortamı sağlaması nedeniyle çocuğun hem keyif alarak hem de doğal akışı içinde kendisini anlatmasına izin vermektedir. Dış dünyaya ilişkin anlamlandırmaları üzerine son yıllarda Türkiye’de çocuk çizimleri üzerine yapılan çalışmalarda aile ilişkileri, okul (Yıldız, 2012), sınıf ve öğretmen- müdüre ilişkin algıları (Aykaç, 2012; Şener, 2018; Yalçın ve Erginer, 2014), boş zaman faaliyetleri ve ilgileri (Usta ve Tezel Şahin, 2016) çevre duyarlılığı (Deniz, 2020; Erdaş ve Ada, 2020), doğa algısı (Köşker, 2019) istismar, çocuk hakları (Bayrak, Gök, Yörük ve Kaya, 2020; Yazıcı ve Yaman Baydar, 2015), değerler (Sapsağlam, 2017) farklı öğrenme-öğretim teknolojileri deneyimleri (Ergüleç ve Kiremit, 2019) ve gündeme ait Covid-19, pandemi vb. sağlık konularının (Nazlı ve Çat, 2021; Yüksek Usta ve Gökcan, 2020) incelendiği görülmektedir. Tüm bu araştırma ve derlemeye dayalı bilimsel yayınlarda çocuk resminin, çocuğu anlamamıza, onun bakış açısıyla yaşantısını görmemize izin veren bilimsel veri sağlayan bir kaynak olduğu vurgulanmaktadır. Yine söz konusu çalışmalarda dikkati çeken ortak nokta çocuk çizimlerinin iletişim aracı olarak öneminin vurgulanmış olmasıdır. Uzmanlar ve çocuk resmini konu eden araştırmacılar için, resimler incelendiğinde anlamlı bilgileri sunmaktadır. Resim yoluyla iletişim kuran çocuk kendi gerçekliği hakkında bilgileri kağıdı kullanımı, çizdiği figürler, figürlerin sıralanışı, kullandığı renkler ve kompozisyon üzerinden sunmaktadır.

Uzmanlar tarafından çocuk resimleri incelenirken dikkat edilmesi gereken önemli noktalar, özel belirti ve işaretler başlığında dikkati çekmektedir. Resimlerde yer alan figürlerin, büyük ya da küçük çizilmesi, eksik bırakılan figürlerin resme yansması ve abartılı figürlerin resimde yer alması çocuk resimlerinde çizimleri yorumlayan uzmanlar için anlamlıdır (Yavuzer, 2016).

Çocuk Resminin Özgün Değeri

Çocukla çalışan uzmanlar için resmin sanat, eğitim, ruh sağlığı gibi birçok farklı disiplinin ortak kesişim noktasında olduğu söylenebilir. Duyguların ve düşüncelerinin ifade aracı olan çocuk çizimleri aynı zamanda etkinlik sırasında çocuğun kendisini eğlenerek ve kendiliğinden anlatmasına olanak sağlaması nedeniyle özgün bir değere sahiptir. Çocuğun iç dünyasına dahil olmanın ve onun duygu ve düşüncenin somutlaşmış halini görebilmeye aracılık etmektedir. Resim çocuğun dış dünya ile ilişki kurmasının, dünyayı tanımasının, anlamlandırmasının ve yaratıcı coşkusunu aktarmasının bir yolu olduğundan önem arz etmektedir. Sadece çocuğu kendi içinde değil aynı zamanda onun diğerleriyle nasıl bir ilişki içinde yer aldığını, içinde yaşadığı sosyal atomu görmek ve ilişkiler ağını tanımlamakta işlevsel bir teknik olarak önemlidir. Bu durum çocuklarla çalışan profesyonellere çocuğun deneyimlerine ve yaşam alanına onların gözleriyle bakma fırsatını sunmaktadır. Her bir resim çocuğun öznelliğine ışık tutması açısından değerlidir.

Resim bir iletişim aracı olarak, çocuğu rahatlatmakta, kendisini ifade etmesine izin vermekte ve güven duygusunu geliştirmektedir. Aynı zamanda resim çocukların duygularını ifade etmelerinde kolay ve yalın bir yöntemdir (Malchiodi, 2013). Ruh sağlığı çalışmalarında özellikle tanılamada, uyum ve davranış güçlüğü vb. sorunları olduğu düşünülen çocuklar için uzmana başvurulduğunda “çocuk”, yetişkin danışandan farklı olarak terapiye (danışmaya) “gelen” değil “getirilen” kişidir. Yetişkin birey, yaşamında yolunda gitmeyen durum için profesyonel bir yardım talep edebilirken çoğunlukla çocuklar ebeveyni ya da okulu tarafından uzman kişiye istenmeyen durumun düzeltilmesi hususunda getirilmektedir. Bu durumda okul öncesi ve ilkökul dönemindeki çocuklarla ilk terapötik ilişkiyi kurmak, birlikte çalışmanın amacının anlaşılmasını sağlamak ve çalışmaya devam etmek uzmanlar için daha da önem taşımaktadır. Tam bu noktada çocuk resmi, ilk ilişkiyi kurmak, iletişimi kolaylaştırmak, olumlu başlangıç yapmakta kolaylaştırıcı bir aracı olarak devreye girmektedir. Kendini anlatmakta güçlük çeken çocuklarda çizimler, boyalar ve kâğıtların kullanılması çocuğun rahatlamasına, güven duymasına ve kendisini ifade etmesine olanak sağlamaktadır.

Winnicott tarafından 1971’de terapide ilk kez kullanılan çocuk resimleri, çocuğun iç dünyasını görebilmenin ve terapide iletişimi kolaylaştırmanın bir yolu olarak görülmektedir. Çocukların sembol ve metafor kullanımları terapide hem iletişimi hem de öykü anlatmayı kolaylaştırmaktadır (Aydemir, 2011). Başlangıçta kolaylaştırıcı resimler aracılığıyla terapide olumlu ilişki kurma mümkün olmaktadır. Çocuğun kendisi ve diğerleriyle olan ilişkilerini anlama ve çözümlenmede resimlerin kullanılması katarsis yaşama ve sağaltım sürecine katkı sağlaması açısından yüksek işlevselliğe sahiptir.

Çocuk resimleri, kas gelişimi, göz-el koordinasyonu, bedensel, motor ve bilişsel gelişimi destekleyici bir tekniktir. Zeka gelişiminin göstergesi, kişilik özellikleri ve iç dünyanın dışa vurmasına olanak sağlaması nedeniyle tanı ve tedavide işlevsel bir öneme sahiptir (Yavuzer, 2017, s. 74-75). Çocuk resimleri kendi başına özgün ve değerli olmakla birlikte, incelendiğinde resimlerin zeka, kişilik gibi bireysel özelliklere, büyüme, gelişme ve olgunlaşmaya duyarlı olduğu görülmektedir. Gelişim dönemi özellikleri, çizgi gelişimine, konu seçimine, renklere vb. göre tipik özellikler olarak karşımıza benzerlikler ve farklılıklarla karşımıza çıkabilmektedir. Oran-orantı, simgesellik, simetri, tipin oluşumu, şematizm, idealizm ve espri benzerliklerin ve farklılıkların gelişimsel açıdan görülebileceği başlıklar arasındadır. Bunun yanı sıra resimler sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik özelliklere duyarlılık da gösterebilmekte ve farklılaşabilmektedir.

Çocuk Resmini Ele Alan Yaklaşımlar

Çocukları yakından tanımak, anlamak ve onlar hakkında bilgi edinebilmek için başvurulan çocuk resmini açıklamaya dönük farklı kuramsal görüşler bulunmaktadır. Genel hatları ile

çocuk resmini ele alan yaklaşımlar (Artut, 2006; Kırıçoğlu, 2002; Yavuzer, 2016, Savaş, 2015) şu şekilde belirtilebilir:

Gelişimsel Bakış: Bu bakış, çocuk çizimlerinin evrelerden ya da birbirini takip eden aşamalardan oluştuğu ifade edilmektedir. Resimlerde çocuğun gelişime paralel olarak yansıyan çizgi, figür, şekil ve renk kullanımına ve kompozisyon seçimine dayalı ortak özellikleri içeren gelişimsel öğelerin varlığından söz edilmektedir. Özel bir resim kuramı geliştirmemekle birlikte gelişimsel yaklaşım ağırlıklı olarak çocuk resmini “oyun” üzerinden açıklamaya çalışmıştır. **Projektif Bakış:** Bu bakış, çocuk resmini, resim yapma bilinçdışında yer edinen duygu ve düşüncelerin, çatışmaların dışarı yansıtılması olarak görmüştür. Çatışmalar, bastırılmış görmezden gelinen duygu ve düşüncelerin resimler aracılığıyla bilince taşındığı, ifade edildiği söylenmektedir. Bu yönüyle resim aracılığıyla çocuk katarsis yaşamaktadır. **Sembolik Bakış:** Bu bakışta çocuk resmi, bir dizi sembollerden oluşmaktadır ve gerçekte var olan nesnelere yerine onları sembolize eden şeylerin çizimidir. **Sanatsal Bakış:** Bu bakışta yetişkin sanatından bağımsız olarak çocukların resimleri incelenmektedir. Çocuk salt sanat yapmak için resim çizmemektedir. Çocuğun çizimleri ürünün ve yaratıcı coşkunun kendine özgün biçimde ortaya çıkışı ile ilgilidir. Çocuklar resimlerinde, yapmanın ve seyretmenin hazını yaşamaktadırlar. Çizim yapmayı motor zevk ve görsel zevk olmak üzere iki şekilde zevk alarak gerçekleştirdiklerini ve ilgi çekici temel biçimlerin resmini yaptıklarını savunmuştur.

Çocuklar çizimlerinde şemaları kullanırlar. Resimde şemalar, çocuğun gördüğü ve daha önce deneyimlediği, tanıdığı, ilişkilendiği nesne ve durumları çeşitli materyaller aracılığıyla resim düzlemine yansıtmasıdır. Gelişimsel açıdan ele alındığında çocuğun çizgi gelişiminin aşamalardan oluştuğu görülmektedir. Bu evreler çocuk çizimlerinde görülen evrensel ve bireysel gelişimlerdeki ortak karakteristikleri içeren birbirini takip eden beş aşamadan oluşmaktadır. Kırıçoğlu (2002)'na göre bu aşamalar şu şekilde açıklanmaktadır:

- 1) 2- 4 yaş Karalama Evresi
- 2) 4-7 yaş Şema Öncesi Dönem
- 3) 7- 9 yaş Şematik Dönem
- 4) 9-11 yaş Gerçekçilik Dönemi ve
- 5) 11- 13 yaş Görünürde Doğalcılık dönemidir.

Gelişimsel yaklaşıma göre çocuk resimleri çocukların potansiyellerine ilişkin ipuçları sunmaktadırlar. Piaget, çocuk resminin dış dünyayı tanıma ve anlamayla birlikte uyum çabası da içerdiğini ifade eder. Harris ise zihinsel ve kavramsal olgunluğun ifade aracı olarak çocuk çizimlerinin ele alınabileceğinden söz etmektedir. Bu olgunluk, benzerlik ve farklılıkları algılama, ayırt edebilme, sınıflandırabilme ve genelleyebilme becerisini içermektedir (Yavuzer, 2016). Resimler aynı zamanda çocukların bilişsel özelliklerini harekete geçirebilecek deneyimleme ve öğrenme fırsatlarını da açığa çıkarmaktadır. Çizim sırasında çocuklar algılama, düşünme, plan yapma, harekete geçme, dış dünyadaki gerçekliği kağıt üzerinde sembolik özelliklere başvurarak temsil etme çabalarını kullanmaktadırlar. Zihinsel potansiyelin izlerini çocuk resimlerinde gözlemlemek, ipuçlarını yakalamak uzmanlar için mümkündür.

Gelişimin yansımaları olarak ele alındığında çocuk çizimlerini Ölçer (2019), çocukların iç dünya ve dış dünyaları arasında ilişki kurarak algıladıkları biçimde nesnelere genel görünümüyle resim yapmaya başladıklarını ve ergenlik dönemine kadar bedensel ve zihinsel olarak gösterdikleri gelişim doğrultusunda nesnel gerçekliği kavrayarak kendi bakışlarına özgü bilgileri sunabileceklerini ifade etmektedir.

Çocuk Çizimlerinde En Sık Rastlanılan Ortak Özellikler

Kendi özelliklerini çizimlerine yansıtan, bireysel farklılıkları resimlerinde görebileceğimiz çocuklar, gelişim dönemi özelliklerine göre incelendiğinde; figürler ve grafik faaliyetler açısından benzerlikler sergilemektedirler. Çocuk çizimlerinde en sık rastlanılan ortak özellikler: düzleme, tamamlama, hiyerarşi, saydamlık (Artut, 2002), simgesellik, espri, simetri, tipin oluşumu (Yavuzer, 2016) biçimindedir.

Bu özelliklerden düzleme özelliğinde, mekan kavramının oluşumu ve yüzeye uydurma çabası görülmektedir. Tamamlama özelliğinde, benmerkezci bakışla çocuğun gördüğünden çok bildiğini ve düşündüğü gibi çizme eğilimi görülmektedir. Hiyerarşide, gerçekliğin farkında olmasıyla yada önem verdiği figürü öne çıkarma, vurgulama isteğiyle çocuk çizimlerinde figürleri daha büyük- küçük, belirgin- silik çizebilir. Bazı resimlerde nesnelerin önem sırasına konduğu ve sıralandığı da görülmektedir. Saydam (röntgen) resim ise şeffaflığın öne çıktığı, görülmesi mümkün olmayan ya da bakış açısından görülmeyen unsurların resimde çizilmesidir. Simgesellik özelliğinde çocuğun resimde duygu ve düşüncelerini semboller kullanarak, simgeler aracılığıyla aktardığı gözlemlenmektedir. Espri de bazen güneş, ay, bulutlar vb. göz, ağız, gülen yüz çizme davranışını çocuk sergiler. Simetri de ise, resimde denge arayışı ve tamamlama isteği öne çıkar ve kağıdın hem sağına hem sol tarafına çiçek, güneş, bulut, ağaç, ev vb. figürlerin yerleştirildiği görülür. Resimde tipin oluşumu, çocuğun çizgi gelişimine paralel olarak gelişmekte ve zamanla yerleşerek, değişmekte ve dönüşmektedir. Amaçlı çizim yapan çocuk, resimde önce deneyerek bir tip'i oluşturur- korur, başardığı eylemleri tekrarlayarak sürdürür ve bir öğrenme deneyimi ile keşfettiği yeni tipi fark ederek kullanmaya başlar. Tüm bu özellikler artan yaş ve ilerleyen gelişimsel özelliklerle birlikte çocuğun düşünme yapısı ve içeriğinde özelleşir. Zihinsel ve kavramsal olgunluğun yansımaları ve dış dünyanın gerçekliği ile biçimlenir ve değişerek farklı çizgi formlarına dönüşür.

Çocuk Resimlerini Analiz Ederken İzlenebilecek Yollar

Çocuk resimleri aracılığıyla dış dünyaya ilişkin zihinsel temsillerini kağıda kullandığı materyallerle aktarırken düşünme ve ifade dili olarak sembollerden yararlanmaktadır. Sembollere yüklediği anlam ile kendini ifade etmektedir. Çocuklar dış dünyanın fotoğrafını çekerek kağıda yansıtmazlar. Kendilerince anlamları yükleyerek resmetmeye çalışırlar. Buradaki çaba başlı başına değerli olmaktadır. Çocuk bu deneyim sırasında merak, ilgi, keşif ve icat gibi duyguları yaşarken, dış gerçekliği uydurma çabası ile de yeni öğrenme deneyimleri yaşama fırsatı da bulmuş olur.

Uzmanlar, çocuk resimlerini analiz ederken farklı yollar izleyebilirler. Üstündağ (2020)'in aktardığına göre; Gelişimsel, içerik ve yorumlayıcı analiz olmak üzere üç farklı analiz yaklaşımından söz edilmektedir. Bu yaklaşımlar özetle şöyledir (aktaran: Üstündağ, 2020): Gelişimsel Analiz: Çocukların çizimlerinin gelişimsel olarak hangi aşamada olduklarını belirlemek yani çocukların içinde buldukları gelişimsel süreci ifade etmek için kullanılmaktadır.

İçerik Analizi: Bir çizimde figürlerin ve öğelerin tanımlanması, sayılması ve puanlanması yapılmaktadır. Değerlendirmede vücut parçaları, eksik uzuvlar, resimdeki ayrıntılar belirtilmektedir. Çocukların kişilik özellikleri, bilişsel gelişim düzeyleri ve duygu durumlarını belirlemek için uzmanlarca bu yaklaşım kullanılmaktadır.

Yorumlayıcı Analiz: Çocuk çizimlerinde çocuğun ruhuna inerek duyguların gösterilmesine başvurulmaktadır. Renk analiziyle birlikte gözlemlere ve yansıtılan düşüncelere de yer verilmektedir.

SONUÇ

Çocuk resimlerindeki eşsiz anlatım onların biricikliğini ortaya koymaktadır. “Çocuk gibi çizebilmem ömrümü aldı” sözü ile Picasso çocuk çizimlerinin benzersizliğini ve değerini ruh sağlığı çalışanlarına ve eğitimcilere bir kere daha hatırlatmaktadır. Çocukları yakından tanımak ve anlamak için başvurulan birçok klinik test vardır. Testlerden farklı olarak çocuk resimleri projektif bir teknik olarak kullanıldığına testlerin kültüre, yaşa, psikolojik örüntülere özgü sınırlılığını aşan, çocuğun kapasitesini, duygusal, davranışsal ve bilişsel yönlerini görmeyi mümkün kılan, iç ve dış dünya ile etkileşimine ışık tutan araçlardır. Oyun etkinliği gibi resimler de, çocuğun enerjisini dışa vurmaya kolaylaştıran, ilgi, merak güdüsünü harekete geçiren eylemleri içermektedir. Dış dünyanın gerçekliğini, kuralları anlamakta ve uyum sağlamayı kolaylaştırma için resimler yeterince alıştırma fırsatı yapma olanağını da çocuklara sunmaktadır.

Yavuzer (2017, s. 74-75)’e göre; sözcüklerle ifade etmek yerine sözcük bilgisi sınırlı olan bir çocuk için resimler, çocuğun kendisi ile dış dünya arasındaki iletişimi sağlayan ve kendini kolayca ifade etmesine aracılık eden bir yol olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk çizimleri, çocukların iç dünyalarının ortaya çıkarılmasında kullanılan projektif bir tekniktir. Çocukların resim yapmayı sevmesi aynı zamanda bu tekniğin kullanım alanının genişlemesine de kolaylık sağlamaktadır.

Özsoy (2001) için çocuklar resim yaparken oyun oynarcasına çizmekte, boyama ve karalama yapmakta, sıkıldıklarında yeniden çizmeye başlamaktadırlar. Çocuklar çizimlerinde özgün renkler ve kompozisyonları da oluşturmaktadırlar. Çocuklar bu şekilde sözel ve duygusal aktarımlarını yaratıcı, enerjik ve onlar için eğlenceli bir yolla sansürsüzce ortaya koymaktadırlar. Resim, çocuğun önceden öğrenmiş olduğu sözcük ve ifade biçimlerinden daha güçlü, daha yalın bir anlatım ve iletişim aracıdır (Yurtal ve Artut, 2007).

Çocuk hep çocukça çizecektir. Onun her çizimi sanatçı çizişi değildir fakat saflığı yönünden gerçek bir yaratıcılıktır (San, 1979, s. 205). Özgünlüğünü ortaya koyması açısından çocuk resimlerini değerli kılan bu bakış, estetik ve sanatsal değeriyle çocuk çizimlerini anlamlandırmaktadır. Estetik ve görsel değerinin yanı sıra uzman gözlemciler için çocuk resimler; gelişimsel, eğitsel, klinik açılarından da çocuğu tanımak ve anlamakta önemli veri kaynakları arasındadır. Çocukların resimleri aracılığıyla ne çizdiği, nasıl çizdiği, neyi anlattığına bakarak bilişsel, duygusal ve davranışsal özelliklerine ilişkin bilgi edinmek mümkündür. Her bir çocuk sahip olduğu potansiyeli ile eşsiz ve değerlidir. Sahip olduğu özelliklerin ortaya çıkarılmasında, çocuğu tanımak ve anlamak, gereken desteği ve yardımı sağlamak için ruh sağlığı çalışanları gözlem, görüşme, anket, çeşitli test ve envanterleri zaman zaman kullanmaktadırlar. Testler ve test dışı tekniklerin yanı sıra resimler de çocuklarla yürütülen çalışmalarda sık başvurulan bilgi toplama teknikleri arasındadır. Bu açıdan resimler, çocuğun kendisini doğal ortamında en yalın haliyle sansürsüzce ifade etmesine izin veren içten ve samimi şekilde iç dünyasını sergilemesine fırsat tanıyan bilimsel veri toplama aracı olarak özgün değer taşımaktadır. Uzmanlar tarafından zengin veri çeşitliliği ile birlikte değerlendirildiğinde, sansürsüz ve doğal bir iletişim aracı olarak çocuk çizimleri; çocuğu ait olduğu dünyasında kendisini nasıl gördüğüne ilişkin onun gözlükleriyle görme imkanını bizlere sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- AKMAN, İ. (2014). Okul Öncesi Dönem Çocuğunun Kendini İfade Etmesinde Resmin Önemi. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- ARTUT, K. (2009). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. (6. Basım), Ankara: Anı.
- AYDEMİR, D. (2011). Sanatın Terapötik (tedavi edici) Süreçlerde Rolü ve Çocuk Resimlerini Çözümleme Yöntemlerine Katkısı. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- AYKAÇ, N. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Resimlerinde Öğretmen ve Öğrenme Süreci Algısı. *Eğitim ve Bilim*, 37 (164), 298-315.
- BAYRAK UYSAL, H., GÖK, H. N., YÖRÜK, E. & KAYA, E. (2020). Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Gözünden Çocuk Hakları. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 4 (2), 63-73.
- ÇAKIR, B. (2017). DEHB Tanısı Almış Çocukların Aile Resmi Çizimlerinin Algılanan Ebeveyn Tutumları ve Anksiyete Düzeyleri ile İlişkisi. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DENİZ, L. (2020). Okul öncesi (4-6 yaş grubu) Çocuk Resimlerinde Çevre Algısı ve Çocuk Çevrelerinin Sağlaması Gereken Özellikler. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- ERDAŞ KARTAL, E. & ADA, E. (2020). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Gözünden Geri Dönüşüm. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 33 (3) ,778-801.
- ERGÜLEÇ, F., & KİREMİT, R. F. (2019). Tablet Bilgisayarların Okul Öncesi Dönemde Resim Çiziminde Kullanılması. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 15(1), 17-36.
- KIRIŞOĞLU, O. T. (2002). *Sanatta Eğitim. Görmek, Öğrenme, Yaratmak*. (2.baskı). Ankara: Pegem.
- KÖŞKER, N. (2019). Okul Öncesi Çocuklarında Doğa Algısı. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19 (1), 294-308.
- MALCHIODI, C. A. (2013). *Çocukların Resimlerini Anlamak*. İstanbul: Nobel.
- NAZLI, R. S. & ÇAT, A. K. (2021). Çocukların Covid-19 Algılarının Resme Yansıması. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 36, 221-242.
- ÖLÇER, S. (2019). 4-7 Yaş Çocuklarının Çizdikleri Resimler ve Bu Resimlere Yönelik Sözel Dışa Vurumları Yoluyla Zihinsel ve Görsel Gerçeklik Durumlarının İncelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 23 (1) , 221-252.
- ÖZSOY, V. (2001). Sanat (Resim) Eğitiminde Bir Nitel Araştırma Yöntemi: Eğitsel Eleştiri. *Eğitim ve Bilim*, 122, 41-51.
- SAMURÇAY, N. (2006). Çocuk ve Resim. *Artist*, 6, 22-27.
- SAN, İ. (1979). *Sanatsal Yaratma, Çocukta Yaratıcılık*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- SAPSAĞLAM, Ö. (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Değer Algılarının Çizdikleri Resimler ve Sözlü Anlatımlarına Göre İncelenmesi: Sorumluluk değeri örneği. *Eğitim ve Bilim*, 42 (189), 287-303.

- ŞAHİN, C. (2015). Bireyi Tanıma. Cengiz Şahin. (Ed.) içinde, *Bireyi Tanıma Teknikleri. Psikolojik Testler. Test Dışı Teknikler* (s. 15-22). Ankara: PegemA.
- ŞENER, G. (2018). Şema Öncesi Dönem Çocuklarının (4-7 yaş) Okul Temalı Resimlerine İlişkin Yorumlamalar. *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (2), 31-42.
- USTA, S. & TEZEL ŞAHİN, F. (2016). Çocuk Resimlerinde Spor. *International Journal of Science Culture and Sport*, 4 (1), 214-227.
- ÜSTÜNDAĞ, A. (2020). Çocuk Resimlerinden “Çocuk Hakları”. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20 (46), 11-32. DOI: 10.21560/spcd.v20i54504.481717
- ÜSTÜNDAĞ, A. (2022). Okul Çağındaki Çocukların COVID-19 Hakkındaki Düşüncelerinin Resimle İfade Edilmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(4), 1484-1499.
- YALÇIN, M. & ERGİNER, A. (2014). İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Okul Müdürü Algılarına İlişkin Yaptıkları Çizimler. *Eğitim ve Bilim*, 39 (171), 270-285.
- YAZICI, E. & YAMAN BAYDAR, I. (2015). 60-72 Aylık Çocukların Çocuk Haklarına İlişkin Algılarının Resim Yoluyla İncelenmesi. *ACED Uluslararası Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi*, 7, 1-19.
- YAVUZER, H. (2016). *Resimleriyle Çocuk: Resimleriyle Çocuğu Tanıma*. (20. Baskı). İstanbul: Remzi
- YAVUZER, H. (2017). *Çocuk ve Resim. Çocuğu Tanımak ve Anlamak*. İstanbul: Remzi.
- YILDIZ, S. A. (2012). İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerinde Okul Kavramına İlişkin Nitel Bir Analiz. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 609-626.
- YURTAL, F. & ARTUT, K. (2007). Çocukların Şiddeti Algılama Biçimlerinin Çizdikleri Resimlerine Yansımaları. Ergin Erginer (Ed) içinde, *16. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Tam Metinler*. Ankara: Detay.
- YÜKSEK USTA, S. & GÖKCAN, H. N. (2020). Çocukların ve Annelerinin Gözünden Covid-19. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6 (2), 187-206.